

L'ètica del tenir cura

En societats moralment plurals, multiculturals i tan canviants, tenir cura requereix més que bona voluntat i actuar amb consciència, requereix també d'*ètica i ciència*. En efecte, més enllà dels costums i hàbits (morals), dels valors tradicionals, cal practicar la reflexió crítico-racional que és l'ètica: no es tracta només del què fer, sinó del per què, com fer-ho, i d'avaluar allò que es fa des de la reflexió. Però també cal ciència: tenir cura requereix tècniques i competències que han de tenir els professionals i els cuidadors familiars si no volen ser, malgrat que benvolents, negligents.

El tenir cura suposa sempre una *relació interpersonal* que es dificulta en haver de conciliar cinc ètiques:

- la cívica, de dignitat, justícia i respecte (que és mirada atenta);
- la professional del que és expert en una matèria (infermeria, geriatria, auxiliar d'infermeria, terapeuta...);
- l'ètica de la persona atesa;
- la de la persona del professional que, sovint també és la cara visible;
- d'una organització (residència, hospitals, etc.) a la qual representa. No és tasca fàcil conciliar justícia, qualitat de vida i qualitat del tenir cura, però cal fer-ho si es vol fer bé.

Què significa així cuidar bé? Entre d'altres, que l'atenció no sigui infantilitzant, ni creadora de més dependència, sinó apoderadora i *promotora d'autonomia* (en el grau possible); que la *persona atesa sigui el centre de les atencions* i, per tant, pugui participar en la seva "administració i gestió": són aquestes les que s'adeqüen a la persona, no la persona a l'organització. Una persona necessitada de cura és vulnerable, per això l'objecte d'atenció no és només les tècniques i els fàrmacs sinó la vivència de tot plegat, és a dir, cal ser curosos en la gestió de la diferència personal, de la vivència de la intimitat, en la interpretació que fa de l'atenció (si la intimida, la violenta o la fa sentir bé, entesa i ben atesa).

I per això cal esquivar el risc de sotmetre-la a la *tiranía de la salut*, en convertir la salut en el valor principal: es vol viure a qualsevol valor i preu, costi el que costi? Tenir cura demana *compassió*, empatia (no pietat), i estar disposats a demanar *permís i perdó*, perquè ens equivocarem (és inherent a la condició humana, finita!). I per això hem d'estar disposats a la *humilitat* i a l'aprenentatge que aquesta i els errors poden proporcionar. Cal, així, no només cuidar, sinó avaluar la qualitat dels serveis donats i de les relacions

que s'hi generen però des de la perspectiva dels afectats (la persona atesa i el seu entorn familiar que la coneix).

Des de l'ètica cívica cal explicitar que hi ha un *dret a ser cuidat*: no és vergonyosa la situació de dependència! La nostra societat individualista i prepotentment autosuficient concep la malaltia, la vulnerabilitat, el no funcionament "eficient, normal", com a càrregues feixugues i, sovint, abordar-ho amb aquesta mentalitat, augmenta el mal dels que ja estan malament, quasi fent-los sentir culpables per estar com estan i havent-nos de fer estar per ells.

La qualitat del tenir cura diu molt de la qualitat moral i ètica d'una societat: és inherent a aquesta ètica donar raons per a viure, per a "perseverar en el ser"; i si és al final de la vida, per estar agraïts d'haver viscut, i en un entorn adequat, *ajustat*. Segurament no s'està bé en *saber-se* malalt i/o limitat en la funcionalitat desitjada, però la bona atenció ens fa sentir bé per com som tractats (més enllà del tractament), cuidats, coneguts i reconeguts com a persones dignes.

En el tenir cura entren en joc (i no en xoc!) molts dels valors *intangibles*, i és aquí on hem de fer fort allò que no tot el que es compta i comptabilitza, *compta de debò*; ni sovint el que compta de debò pot/vol ser comptabilitzat. Perquè ens poden/ens podem obligar a cuidar, però no es pot obligar a *voler* cuidar. I quan això passa, quan un no vol cuidar, cal recuperar les raons per les qual hauríem de voler-ho: hi ha algú que pateix, que necessita dels altres, i res humà ens pot ser indiferent.

Begoña Román Maestre
Professora de la Facultat de Filosofia de la UB
Presidenta del Comitè d'Ètica de Serveis Socials de Catalunya